

İslam QƏRİBLİ - 70

SƏNİ ÇOX SEVİRİK, İSLAM MÜƏLLİM!

5 may tarixi böyük tədqiqatçı alim, pedaqoq, şair, publisist, dəyərli ziyalı, filologiya elmləri doktoru, prof. İslam Qəriblinin doğum gündüdür. 70 illik yubileyini AMEA-nin Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin müdiri kimi qarşılayan, sadə kənd müəllimliyindən alimliyə qədər şərəfli həyat yolu keçən İslam Qəriblinin pedaqoji, bədii, elmi, publisistik fəaliyyəti əsl həyat məktəbidir, bu məktəbi araşdırmağa, bu məktəbdən öyrənməyə dəyər və ən əsası, şair Cəbir Novruz demişken: "Sağlığında qiymət verin insanlara, Yaxşılara sağlığında yaxşı deyın"□

İslam Qəriblinin şəxsiyyətini bir ifadəyə sıxışdırmaq olar-görəkli adam! Harda oxumasından, işləməsindən asılı olmayaraq daim seçilə, sevilə bilib, özünəməxsus iz qoymağı bacarıb İslam Qəribli. Niyə məhz müəllimlik peşəsinə könül vermişdi-bu seçimi kənd uşağının öz müəllimlərinə olan sevgisini doğurmuşdu, müəllimlərinə olan hörmətdənmi qaynaqlanmışdı, bu peşəyə olan ehtiyacdanmı-nədənini, niyyətini İslam müəllimindən heç vaxt soruşmamışam, cavabını da bilmirəm. Amma bildiyim bir həqiqət var ki, həyatda təsadüfi heç nə yoxdur və İslam Qəriblinin müəllimlik peşəsinə seçməsi tələyin xoş qisməti, uca yarananın ona lütfüdür bəlkə... Həyat göstərdi ki, müəllimlik prof. İslam Qəribli üçün həyatı ehtiyaclarını ödəyən peşə, "çörək ağacı"ndan çox, ruhən, qəlbən bağlandıqı könül işi oldu, gəncliyindən ahıllıq çağlarına qədər cəmiyyətlə özü arasında hörmət, ehtiram, sevgi körpüsünə çevrildi. "Dünyada hər şeyə dəyər vermək mümkündür, lakin müəllimin əməyinə əsla dəyər verilə bilməz" deyimimin məsuliyyətini sevimli müəllimim haqqında yazanda bir daha hiss etdiyimdən bu ağırlığı ürəkəndən gələn saf, səmimi hisslərimin təmizliyində əritmək istəyirəm□

... ADPU-nun filologiya fakültəsinin fərqlənən diplomlu məzununu pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olduğu illər ərzində çalışdığı bütün pedaqoji kollektivlərdə sevilən, seçilən biri olmağı bacardı. Bilosuvar, Lerik rayonlarının ucqar kənd məktəblərində tədrisdə yeni öyrənmə metodlarını, şagirdlərə fərqli yanaşma tərzini ortaya qoymaqla, fənnini ürəkəndən tədris etməklə yetirmələrinin yaddaşında əsl müəllim kimi iz qoymağı bacardı. Aylar, illər keçdikcə İslam müəllimin yetirmələrinə, ilahi seçimi olan müəllimliyə, ədəbiyyata-poeziyaya olan sonsuz sevgisi ürkələri isitdi, öyrətməyə, öyrənməyə olan sevgiyə döndü, həyat yolunu nurlandırdı, onu cəmiyyətin nurlu ziyalısına çevirdi nur, işıq topası kimi özünə qayıtdı.

Bilmirəm, bu yanaşmada nə qədər haqlıyam-İslam Qəriblinin 1990-cı ilin dekabrından AMEA-nin Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutuna dəvət olunması ilə Azərbaycanda ədəbiyyatşünaslıq elmi nə qədər qazandısa, pedaqoji sahə bir o qədər itirdi□hər şeydən əvvəl, kənd uşaqları dərəcəni yeni nəfəs götürən sevimli müəllimlərdən uzaq düşdü. Düzdür, sonralar İslam müəllim bu boşluğu doldurmaq üçün orta məktəblər üçün dərsləklər yazdı, kitablar nəşr etdirdi, amma gedişindən yaranan boşluğu doldura bilmədi□Niyə? İllər öncə Lerikin dağ kəndlərinin

də təhsilin problemləri ilə bağlı TV üçün araşdırma material hazırlayanda bu sualın cavabını aldım. Çəkiliş zamanı kənd sakinlərinin gileylə dedikləri indiki kimi yadımdadır, çünki bu gileyin konkret ünvanı vardı- İslam Qəribli kimi peşəkar pedaqoqların gedişi uşaqlarımız, kənd məktəbləri üçün böyük itkidir və belə nurlu insanları nəyin bahasına olursa olsun mütləq kənddə saxlamaq lazımdır! Vaxtı ilə çalışdığı kənddə sakinlərin illər sonra da İslam müəllimi hörmətlə xatırlamasına həsəd aparmışdım və ürəyimdə onu kənd üçün görəkli hesab edən insanları qoyub getdiyini görə qınamışdım da. Amma illər sonra, İslam müəlliminin dissertantı olanda bu qınağımda haqlı olmadığımı gördüm. Tam səmimiyyəti ilə deyirəm- bu gediş lazımlı idi, vacib idi, hələ bəlkə bir az da gecikmişdi! Çünki bu gün Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında prof. İslam Qəribli əvəzolunmaz imzadır, öz dəsti-xətti olan böyük araşdırmaçı alimdir, tələbələrini mühazirələrini sevvə-sevvə dinlədiyi gözəl müəllimdir!

Və İslam müəlliminin həyat yolu bir daha göstərdi ki, peşəsinə qəlbən bağlanan, işini bilən, əqidəsi, əməli gözəl olan insan olduqı hər yeri gözəlləşdirir, hər yerdə görəkli olmağı bacarır. Elə təkcə buna görə İslam Qəriblinin doğulduğu, çalışdığı dağ kəndlərini qoyub paytaxta gəlişini itki kimi yox, uğur kimi dəyərləndirmək lazımdır. Bu zəhmətkeş alimin elmə gəlişi Azərbaycanın ədəbiyyatşünaslığında xüsusi səhifə açdı-mübaligəsiz, filansız! İslam Qəribli 35 ildən çoxdur ki, yorulmadan, usanmadan ədəbiyyat tariximizə baş vurur, o taylı, bu taylı Azərbaycan ədəbiyyatının açılmayan səhifələrini tədqiq edir, ədəbi qaynaqları səbrlə araşdırır, yeni fikirlərini ortaya qoyur, heç kimi təkrarlamır, öz yolu, öz çıxışı ilə ədəbiyyatşünaslıq elminin zirvələrinə doğru yol alır. Təkcə bir faktı vurğulamaq kifayətdir ki, Məhəmməd Hədinin həyatının, elmi, bədii irsinin köklü araşdırılması professor Əziz Mirhəmədovdan sonra İslam Qəriblinin adı ilə bağlıdır. İslam müəllim bütün yaradıcılıq gücünü sərf edərək Azərbaycan ədəbiyyatının ən tələszi şairi Məhəmməd Hədinin həyat və yaradıcılıq yolunu ilmə-ilmə çözüərək "M.Hədinin İnsanların tarixi faciələri, yaxud əlvahi-intibah" poeması" mövzusunda namizədlik (1990), "M.Hədinin ədəbi-bədii irsi Azərbaycan dövrü mətbuatında (1905-1920)" mövzusunda (2013) doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edib. Akademik Bəkir Nəbiyevin İslam Qəriblinin "Məhəmməd Hadi və mətbuat (1905-1920)" monoqrafiyasını "Hadişünaslığa yeni töhfə" adlandırması tədqiqatının böyük zəhmətinə verilən dəyərdir. Prof. İ. Qəribli M. Hadi ilə bağlı araşdırmalarını bu gün də eyni həvə və bu nakam ədibin ruhuna məhəbbətlə davam etdirir. Onun "Məhəmməd Hadi: Həyatı və yaradıcılığı" adlı son monoqrafiyası XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı və ictimai fikiri tarixinin görkəmli nümayəndələrindən biri, milli Azərbaycan romantizminin yaradıcılarından olan Məhəmməd Hədinin həyat və yaradıcılıq yolunun tədqiqinə dair ən sanballı tədqiqat hesab olunur. Tədqiqatda M.Hədinin ömür yolu, 1905-1920-ci illərdəki Azərbaycan və Türkiyə dövrü mətbuatı ilə əlaqələri, "Həyat" qəzetindən başlayaraq "Azərbaycan" qəzetinə qədər müxtəlif təmayüllü iyirmidən yuxarı mətbuat orqanında, sağlığında və ölümündən sonra kitablarında çıxan 400-dən yuxarı elmi, publisistik və tərcümə əsərləri sistemli şəkildə araşdırılaraq onların elmi-filoloji təhlili aparılır. Geniş oxucu kütləsinin əsasən şair kimi tanındığı M.Hadi yaradıcılığında yeni monoqrafiyada həm də nasir, alim, publisist, tərcüməçi kimi bəhs olunur, əsərlərinin mövzu, forma, məzmun, ideya və sənətkarlıq məsələləri ətrafı şəkildə şərh olunur. Professor İslam Qəribli həm də M.Hədinin yeni çapdan çıxmış II cildlik "Seçilmiş əsərləri" nin də tərtibatçısı, məsul redaktoru, toplayanı, rəhbər qrafikasından transliterasiyaya edib çapa hazırlayan, şərhlərin müəllifidir. Xatırladaq ki, 2020-ci ildəki elmi araşdırmalarına, tədqiqatlarına görə prof. İ. Qəribli "İlin alimi" seçilib.

...Bu günlərdə feyzbuk sosial şəbəkəsində bir sorğu-paylaşım diqqətimi çəkdi-ali məktəb tələbələrini ən çox sevdiyi müəllimlərlə bağlı müzakirədə yaddaşlarında iz qoymuş sevimli müəllimlərini xatırlayı, barələrində yazırdılar. Və tələbələrini sev-

dikləri, seçdikləri müəllimlərin içində prof. İslam Qəriblinin adı ön sıralarda idi. Vaxtı ilə dərs dediyi ali təhsil ocaqlarında tələbə və magistrantların onun haqqında yazdıqları səmimi, xoş sözləri oxumaq istə-təməzəz insanda gözəl ovqat, əhval-ruhiyyə yaradır, müəllimlik peşəsinin necə uca olduğunu bir daha sübut edir. Qeyd edim ki, prof. İ. Qəribli Lənkəran Dövlət Universitetinin də sevilən müəllimlərdən olub. Son illərdə İslam müəllim AMEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda çalışdığı şöbədə işinin çoxluğundan LDU-da mühazirələrini davam etdirə bilməsə də bu ali təhsil ocağında gənc alim kadrlarının, mütəxəssislərin hazırlanmasında köməyini əsirgəmir, elmi rəhbəri olduğu dissertant və doktorantlara elmi araşdırmalarında dəstək olur.

Sözsüz ki, 70 illik yubileyi ilə bağlı filologiya elmləri doktoru, prof. İslam Qəribli haqqında çoxsaylı yazılar yazılacaq, elmi, publisistik, ədəbi, pedaqoji fəaliyyəti çox rəqurslarda araşdırılacaq, tədqiq ediləcək. Mənim baxış bucağımdan sevimli müəllimim, dəyərli tədqiqatçı alim İslam Qəribli həm də gözəl şairdir, həssas, kövrək, ürəkəndən gələn saf, səmimi hisslərini bəzək-düzəksiz əks etdirən, öz deyim tərzini lirəlik şair. Elə şair ki, illər öncə yazdıqları bu gün də əvvəlki tərəvəndədir, oxunur, sevilir. Baxmayaraq ki, İslam müəllim heç vaxt şairlik iddiasında olmayıb və yazdıqlarını da uzun müddət sonra ədəbiyyatşünas dostlarından məsləhəti ilə "Gecimisi görüş" adı ilə 2012-ci ildə çap etdirib:

O ötən günlərim bir iztirabdır,
Saçma ələndən qırovundur, qardır.
O qədər intizar çəkməmişəm ki, mən,
Ürəyim həsrətdən qabar-qabardır. Və bu həsrə
şairi dağlara, daşlara da doğmalaşdırıb:
Mən səni o qədər səsləmişəm ki,
Dağlar da öyrəşib bu səse indim...
İslam Qəriblinin gəldiyi ilahi məntiq budur-məhəbbət, sevgi heç vaxt unudulmur, insanı bir ömür boyu səssiz-səmsirsiz, izsiz təqib edir, son nəfəsinədək ruhuna hopur:

Ulu Tanrı, bəlkə, mənə eşidə bir gün,
Dünya böyük, bu dünyada nə yaxşı varsan.
Unutmasan, əgər sənin yadında varsa,
Mənim sözüm: "Sən arzumun arzularsan!
İnsanı yaşadan ümidlərdir, ümidin qırıldığı
nöqtədə insan da yox olur, cismani olmasa da mənən, ruhən dağılır, qırılır:

Bir içim sevinc ver, bir qətrə ümid,
Həkk edim mən onu bəbəkəlimə.
Sən ümid ver mənə, bir ovuc ümid,
Bir ovuc ömrümə bir ümman olsun.
Bağlayım bir dəstə gül çələngitək,
Asım yatağımın baş tərəfindən.
Qoy həmin çələngəndən yuxularıma
Gülüş çilənsin,
Ümidsiz günümə ümid ələnsin!

İslam Qəribli olduqca məhsuldar alim, tədqiqatçı olduğundan müəllifli olduğu, redaktə etdiyi kitabların, məqalələrin dəqiq sayını yazmaqda çətinlik çəkirim. Qəribli bu əsla deyə bilərəm ki, çapdan çıxmış elmi əsərlərinin sayı 200-dən artıqdır, 20-dən artıq kitabın müəllifidir, onlarla kitabın redaktoru olub və zəhmətkeş alim bu gün də qələminə yərə qoymur, daim yazır, yaradır, yeni araşdırmaları ilə ədəbiyyatşünaslıq elmimizi zənginləşdirir.

Nə qədər böyükmüş səndəki ürək,
Sən elə arxasan, millətə görək,
Yanmışan odlara sinə gərək,
Belə tanımışam, belə mən səni!
Bu sətirlər İslam Qəriblinin müəlliminə həsr etdiyi şeirdəndir. Biz də sizi belə tanıdıq, sevdiq, İslam müəllim! Yaxşı müəllim tanrının bəndəsinə lütfüdür. Müəllimə olan sevgi yaradana olan sevgi qədər möhtəşəmdir, alidir. Siz də bu sevgini haqq edən gözəl müəllim, ziyalı, alimsiniz. Doğum günündə-70 illik yubileyində sizə nə arzu edə bilirik? Uzun, sağlam, mənəli ömür. Millətə görəkli, dürüst, səmimi insan-Sizi çox sevirik, öyünürük, qürur duyuruq!70 illik yubileyiniz mübarək!

Esma İSMAYILOVA
Lənkəran Dövlət Universitetinin
mətbuat xidmətinin rəhbəri